

УДК 314.153

ТИТАРЕНКО Олександр Миколайович,
старший викладач ДРІДУ НАДУ

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ПОДОЛАННІ «ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ»: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Досліджується роль держави в подоланні «цифрової нерівності» на зарубіжному та українському досвіді. Визначається необхідність моніторингу та державного регулювання цим процесом в Україні. Аналізуються визначені в Україні заходи щодо забезпечення рівного доступу до новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та пропонуються можливі кроки посилення державного впливу на вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: інформаційне суспільство, цифровий розрив, державне регулювання.

Титаренко А. Н. Роль государства в преодолении «цифрового неравенства»: международный опыт для Украины

Исследуется роль государства в преодолении «цифрового неравенства» на зарубежном и украинском опыте. Определяется необходимость мониторинга и государственного регулирования этим процессом. Анализируются определенные в Украине меры по обеспечению равного доступа к новым информационно-коммуникационным технологиям и предлагаются возможные шаги по усилению государственного влияния на решение этой проблемы.

Ключевые слова: информационное общество, цифровой разрыв, государственное регулирование.

Tytarenko O. M. The state's role in overcome of «digital divide» foreign experience for Ukraine

The state's role in overcome of «digital divide» on foreign experience and in Ukraine are investigated. The need of monitoring and state regulation by this process is defined. The

measures defined in Ukraine for ensuring equal access to new information and communication technologies are analyzed and possible steps on strengthening of the state influence on the solution of this problem are offered.

Key words: information society, digital divide, government regulation.

Постановка проблеми. Рада з прав людини ООН 7 липня 2012 р. визнала вільний доступ до мережі Інтернет одним із основних прав людини [20]. У 2001 р. на міжнародному рівні було утворено комісію, головним завданням якої став пошук шляхів подолання нерівності країн у залученні до інформації й знань [16]. У цьому самому році United Nations Development Programme визнала боротьбу з «цифровою нерівністю» одним із шести пріоритетних напрямів у галузі «Інформація і технології зв'язку». ООН також ухвалила рішення про створення спеціального фонду для надання допомоги країнам, що розвиваються, у процесі впровадження інформаційних технологій. Усі ці кроки робляться, аби уникнути формування двокласового суспільства – такого, що має новітні інформаційні технології і такого, який до цих технологій не має доступу або має їх не повною мірою.

Поширення персональних комп'ютерів та створення комп'ютерних мереж глибоко змінили наше суспільство. Сьогодні інформаційні технології застосовуються для спілкування, пропонують інформаційні продукти та сервіси. Але тоді як інформаційні технології дедалі більше стають частиною суспільного життя, їх поширення не є уніформним серед населення й доступ до них переваг має тільки частина громадян. О. Баранов зазначав «нерівність як така є атрибутивною властивістю людського суспільства. Нерівність наявна в усіх сферах соціального життя з часу виникнення суспільства. Це нерівність у доступі до життєво важливих ресурсів (продовольчих, сировинних, енергетичних тощо), до робочих місць, освіти, медичних послуг, культурної спадщини. В основі нерівності лежать відмінності людей за соціальним статусом, за кількістю наявних коштів, освітою, віком, місцем проживання тощо. Тож світова спільнота докладает зусиль до нейтралізації загроз глобальної та локальної нестабільності, спричинених різного роду нерівностями» [1]. Тож дослідження шляхів зменшення, а в ідеалі і ліквідації в Україні нового виду соціальної нерівності – так званого цифрового розриву – є нагальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми генезису та подолання «цифрової нерівності» вивчали Г. Вайнштейн, К. Герман, В. Іноземцев, М. Згуровський, В. Журавський, Є. Архипова, С. Даниленко, Л. Городенко, О. Вартанова, О. Смирнова, А. Сіленко та ін. Терміни «цифровий розрив», «цифрова нерівність», «цифровий бар'єр» з'явилися наприкінці ХХ ст. Для різних країн і в різних ситуаціях він інтерпретується по-різному, але суть його від цього не змінюється. Майже завжди це позначення різниці в можливостях доступу до інформації, знань і мереж, а також до отримання основних можливостей розвитку, що надаються інформаційними технологіями. Але це тільки деякі найбільш видимі елементи «цифрового розриву», який у дійсності обумовлюється комбінацією більш широких соціально-економічних факторів, зокрема недостатнім розвитком інфраструктури, недостатністю локальних інформаційних цифрових ресурсів, високою ціною підключення, відсутністю адекватної освіти.

«Цифровий розрив» поряд з матеріальним виміром має також інтелектуальний і соціальний виміри, що означає недостатнє застосування фундаментальних компетенцій і знань для користування новітніми інформаційними технологіями і експлуатації їх вмісту, а також недостатні соціальні ресурси для отримання гідної позиції у «цифровому світі». Доступ до культури, туризму, охорони здоров'я, працевлаштування відбувається все більше й більше з використанням мережевих послуг. Бути позбавленим комп'ютера чи доступу до мережі Інтернет – це втратити не тільки час, але й гроші. Соціальні ресурси дозволяють конструювати автономне застосування новітніх інформаційних технологій як у приватному, так і в соціальному і професійному житті.

Важливим є підхід, який розглядає динамічний характер цього феномену й характеризує «цифрову нерівність» скоріше як соціальний процес, аніж як стаціонарний стан суспільства. Динамічний характер цього явища є важливим, оскільки він дозволяє прискіпливо дослідити поширену ідею, згідно з якою існує чітке та стабільне розмежування між тими, хто має матеріальний і інтелектуальний доступ до «цифрового світу» через новітні інформаційні технології, і тими, хто його не має. Розділяють «цифровий розрив», зумовлений, з одного боку, нерівними можливостями доступу до мережі Інтернет й до новітніх інформаційних технологій – «цифровий розрив першого рівня», а з іншого – нерівностями, які розвиваються у користувачів мережею Інтернет, що вже мають доступ до мережі Інтернет – «цифровий розрив другого рівня».

Можна констатувати, що нерівність у доступі до інформації існує не в одній а в декількох різних формах, пов'язаних з нерівністю в доступі до мережі Інтернет, у використанні програмних інструментів та інформації, що надається цими інструментами:

- географічний «цифровий розрив» між людьми різних регіонів у доступі до мережі Інтернет;

- віковий розрив, який залишає літніх людей поза межами новітніх технологій і який виник завдяки тому, що нове покоління народилося в атмосфері повсюдного користування мережею Інтернет і називається «цифровий уродженець» (англ. digital native), тоді як попередні покоління називають «цифрові іммігранти» (англ. numerical immigrant);

- соціальний розрив, який виключає з цифрової інтеграції людей з низькими статками;

- менш відомий, але також важливий культурологічний розрив, згідно з яким найменш освічені мають обмежені щодо користування новітніми технологіями. Цей обумовлений недоліками освіти розрив здається менш важливим ніж попередні, тому що більша частина людей без вищої освіти мають доступ до персональних комп'ютерів і мережі Інтернет, але він не менш значущий.

«Мовне порівняння» є ще одним підходом до констатації реальності та важливості «цифрового розриву». Японською мовою у світі розмовляють у два рази менше людей ніж португальською, однак 4,7 % користувачів Інтернету розмовляють японською і лише 3,9 % іспанською [19]. Різні аспекти «цифрової нерівності» досліджені в літературі досить повно, але роль і місце держави в боротьбі з цим явищем майже не розглядаються.

Метою статті є дослідження ролі держави в подоланні такого виду соціальної нерівності, як «цифрова нерівність».

Виклад основного матеріалу. У табл. 1 наведено дані, які показують реальність географічної форми «цифрові нерівності» на світовому рівні [17].

Таблиця 1

Розподіл користувачів Інтернету по регіонах світу (на 31.12.2011 р.)

Регіони світу	Населення, осіб	Користувачі мережею Інтернет, осіб	Проникнення мережі Інтернет, % населення	Частка користувачів регіону, %
Африка	1 037 524 058	139 875 242	13,5 %	6,2 %
Азія	3 879 740 877	1 016 799 076	26,2 %	44,8 %
Європа	816 426 346	500 723 686	61,3 %	22,1 %
Близький Схід	216 258 843	77 020 995	35,6 %	3,4 %
Північна Америка	347 394 870	273 067 546	78,6 %	12,0 %
Латинська Америка	597 283 165	235 819 740	39,5 %	10,4 %
Океанія та Австралія	35 426 995	23 927 457	67,5 %	1,1 %
Усього у світі	6 930 055 154	2 267 233 742	32,7 %	100,0 %

Нерівність доступу до мережі Інтернет між країнами Європи видно з табл. 2 [7].

Таблиця 2

Проникнення мережі Інтернет у країнах Європи (на 31.12.2011р.)

Країни	Населення, осіб	Користувачі мережі Інтернет, осіб	Проникнення мережі Інтернет, % населення	Частка користувачів Європи, %
Ісландія	311 058	304 129	97,8 %	0,1 %
Норвегія	4 691 849	4 560 572	97,2 %	0,9 %
Швеція	9 088 728	8 441 718	92,9 %	1,7 %
Люксембург	503 302	459 833	91,4 %	0,1 %

Румунія	21 904 551	8 578 484	39,2 %	1,7 %
Україна	45 134 707	15 300 000	33,9 %	3,1 %
Молдова	4 314 377	1 429 154	33,1 %	0,3 %
Косово	1 825 632	377 000	20,7 %	0,1 %

За даними компанії InMind у лютому 2012 р. кількість користувачів мережею Інтернет в Україні сягнула 16,9 млн, що становить 42 % усього дорослого населення нашої держави [3]. Найвищий цей показник у великих (від 100 000 мешканців) містах. Тут доступ до мережі Інтернет мають у середньому 54 % мешканців. Найнижчим цей показник залишається в селах, де доступ до мережі Інтернет мають лише 23 % населення. Сьогодні «цифровий розрив» має тенденцію, з одного боку, до зниження у зв'язку зі збільшенням нових користувачів, але з іншого – до поглиблення, оскільки швидке розширення вмісту та сервісів у мережі Інтернет ізолюють кожного дня все більше громадян, які не мають до них доступу.

Оскільки базовими є економічна, соціальна та культурна нерівності, то інформаційна нерівність є тільки одним з найболючіших проявів цих базових нерівностей. «Цифрова нерівність» – наслідок усіх складових соціальних нерівностей і являє собою тільки маленьку частку великої кількості нерівностей розвитку. На можливість доступу до комп'ютерних інформаційних технологій впливають і економічне становище, і освітній рівень, і вік, і місце проживання громадян. Ці чинники мають загальний характер і є основою багатьох видів нерівностей. Проте існує особлива група чинників, які впливають на зменшення саме «цифрової нерівності». Це наявність у державі розвинутої сучасної телекомунікаційної мережі, яка відповідає повнофункціональній інфраструктурі інформаційних технологій, системи освіти, орієнтованої на комп'ютерні технології, наявність відповідної атмосфери, що сприяє затребуваності інформаційних технологій у суспільстві тощо. Саме ці чинники реально впливають на рівень «цифрової нерівності» у суспільстві.

Існує думка, що «цифрова нерівність» є побічною проблемою. Адже у світі більше 2 млрд людей живуть на менше ніж 2 дол. США на день, а 20 % осіб, старших за 15 років, залишаються неграмотними, існують інші більш важливі проблеми, аніж «цифровий розрив». Гострою є проблема недостатнього соціального розвитку, а «цифрова нерівність» тільки її відображує. Вирішення проблеми «цифрової нерівності»

може спростити доступ до інформації та освіти, сприяти економічним перетворенням, але не може бути основним рушієм довгострокового сталого розвитку.

Зважаючи на важливість і особливо на постійно зростаючу складність знань, потрібних для належної відповідності рівню технологічного розвитку, можна стверджувати, що тільки невелика кількість надзвичайно кваліфікованих спеціалістів може постійно перебувати на вістрі цифрових технологій. Але для більшості індивідуумів докладання постійних зусиль для того, щоб «бути на рівні», дозволяє в кращому випадку зменшувати швидкість віддалення й не давати наздогнати себе рухомою межею «цифрового розриву». Численні індивідууми опиняються незалежно від них самих у становищі «цифрового Сізіфа». Вони постійно прагнуть досягти потрібного рівня, щоб бути на одній хвилі з технологічним розвитком; докладають постійних, але завжди недостатніх, зусиль; послідовно сподіваються «досягти мети» і важко розчаровуються. У цьому сенсі важливо приділити політичну увагу не тільки заходам, які вживаються серед маргінального населення сьогодні, але також і попереджувальним заходам серед населення, статус яких (професійний, персональний) може привести до їх відставання від розвитку інформаційного суспільства.

І якщо фізично доступ до новітніх інформаційних технологій не є критичним критерієм нерівності між центральними і периферичними районами, то зовсім інша ситуація з такими показниками «цифрової інтеграції», як технічні та соціальні знання, уміння використовувати вміст, що надається новітніми інформаційними технологіями. Отже, якщо це компетенція, яка стає критичним аспектом «цифрової інтеграції», то цілком можливо висунути апріорі єретичну гіпотезу – це будуть не периферичні регіони, а навпаки міські райони, у яких у недалекому майбутньому буде зосереджена найбільша частина соціальних груп – жертв «цифрового виключення». І в міру того що концесії, які періодично видаються тому чи іншому оператору, включають вимоги для розширення покриття територій, включаючи широкосмуговий доступ до мережі Інтернет, ця гіпотеза відносно порівняльних переваг периферичних регіонів залишається справедливою.

Без подолання «інформаційної нерівності» неможливий ані процес глобалізації, ані ефективний розвиток інформаційного суспільства, ані запровадження електронних урядів. Саме цьому органи влади багатьох країн прийняли рішення мобілізувати політичні ресурси для вирішення зазначеної проблеми. Зменшення «цифрового

розриву» є державною політичною метою. Сьогодні, коли влада пропонує все більше он-лайн сервісів, коли мережа Інтернет усе частіше забезпечує громадян суспільною інформацією, не можна позбавляти частину громадян цих сервісів та інформації.

У багатьох країнах національна політика боротьби з «інформаційною нерівністю» визначається документами найвищого рівня. У Великобританії у 2005 р. офіс прем'єр-міністра підготував документ щодо стратегії «цифрового розвитку» країни, який повністю присвячений проблемам «цифрового розриву» та необхідним державним заходам щодо його подолання [15]. У Франції у 2009 р. прийнято закон щодо боротьби із «цифровим розривом» з метою зменшити «цифрову нерівність», яка утворилася між підключеними і непідключеними до мережі Інтернет [18]. У Канаді з 1997 р. проблеми «цифрової нерівності» включаються до Тронної промови. У Бельгії у 2005 р. прийнятий Національний план боротьби проти «цифрової нерівності», що супроводжується Комітетом спостереження, який переоцінює й переорієнтовує зміст і реалізацію плану та формулює нові пропозиції залежно від розвитку ситуації [19]. Окрім того, еволюція «цифрового розриву» і заходів, які проводяться, регулярно оцінює група зовнішніх незалежних експертів. З метою вимірювання досягнутого прогресу Федеральний уряд і регіональні утворення розробили й використовують показники, що дають кількісну і якісну інформацію щодо «цифрової нерівності».

Аналіз політики боротьби з «цифровою нерівністю», що ведеться у 5 країнах, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), – Канаді, Південній Кореї, Фінляндії, Нідерландах, Великобританії – дозволяє отримати ключові месаджі й уроки, а саме:

- боротьбу проти «цифрового розриву» в країні організовує й очолює держава;
- політика боротьби проти «цифрового розриву» спирається на легалізований державний документ найвищого рівня, у якому сформульовані чіткі й сильні політичні зобов'язання, який реалізується державним органом управління найвищого рівня та реалізація якого спирається на проектний підхід;
- успіх заходів боротьби з «цифровим розривом» вимагає сильних і постійно оновлюваних політичних зобов'язань;
- соціальний підхід до вирішення проблеми підключення до мережі Інтернет, який бере до уваги інші фактори ніж підключення, а саме: відсутність мотивації або

відсутність обладнання. Відсутність мотивації потенціально є бар'єром більш важливим аніж вартість підключення;

– на теренах ЄС Директива 2009/136/ЄВ від 25 листопада 2009 р. вимагає від операторів, що надають доступ до мережі Інтернет на швидкостях, які гарантують використання сервісів он-лайн, підключення за доступними цінами, враховуючи труднощі, з якими стикаються певні категорії громадян у зв'язку з рівнем їх доходів;

– доступ до мережі Інтернет стає загальнодоступним сервісом;

Абсолютною потребою стало проведення оптоволокна в кожному оселю. Так, починаючи з 1 липня 2010 р. Фінляндія стала першою країною у світі, яка зробила широкопasmовий доступ до мережі Інтернет фундаментальним правом, яке забезпечує усіх жителів країни підключенням цього типу. До кінця 2015 р. це право на доступ до мережі Інтернет зі швидкістю 1 Мбіт/с буде закріплене на рівні 100 Мбіт/с. Ще з 1 січня 2008 р. Швейцарія ввела підключення до широкопasmового доступу до мережі Інтернет до загальнодоступних сервісів.

Показники проникнення широкопasmового доступу до мережі Інтернет у країнах ОЕСР у червні 2010 р. коливалися від 37,8 у Голландії до 9,4 у Туреччині (на 100 жителів), у тому числі у Південній Кореї – 34,4, у Франції – 31,4, у США – 27,1, у Японії – 26,3, у Мексиці – 10,1. У середньому для країн ОСДЕ показник проникнення широкопasmового доступу до мережі Інтернет на той період становив 24,2 на 100 жителів.

Чи актуальна проблема «цифрової нерівності» для України? Чи дійсно в Україні зменшується «цифровий розрив»? Інтуїтивно – так, тому що мережа Інтернет постійно розширюється й ефект наздоганяння є постійним. Останнім часом в Україні поширення мережі Інтернет продовжується і протягом останніх 15 років нерівності в доступі до пристроїв (персональний комп'ютер, мобільний телефон та ін.), а також у підключенні до мережі Інтернет регулярно зменшуються.

Щоб оцінити, якою мірою поширення мережі Інтернет зменшило «цифровий розрив», потрібно відповісти на два таких запитання: чи стосується поширення мережі Інтернет усіх категорій населення, включаючи вразливі категорії; чи дійсно зменшився з поширенням мережі Інтернет розрив між різними категоріями громадян. «Цифровий розрив» вимірюється не тільки загальною кількістю людей, підключених до мережі Інтернет, а й розбіжністю між різними категоріями для кожного соціодемографічного

показника. Постає запитання, чи для кожного показника, що характеризує цифрову нерівність, межові категорії наблизилися до середнього показника.

Перш ніж дати відповіді на це запитання варто підкреслити, що в Україні вищі органи державної влади приділяють проблемі «цифрової нерівності» значно менше уваги, ніж це відбувається у вищезгаданих країнах. За відсутності державної програми подолання «цифрової нерівності» в Україні в державних документах існують лише епізодичні та розрізнені згадування цієї проблеми.

Так, у 2005 р. Кабінет Міністрів України підписав з Урядом Республіки Польща Угоду про співробітництво у сфері інформатизації, яка набрала чинності у 2007 р. [6]. Згідно зі ст. 2 угоди сторони сприятимуть налагодженню безпосередніх контактів між юридичними особами обох країн, які зацікавлені у співробітництві у сфері інформатизації, зокрема шляхом вжиття спільних заходів щодо подолання «цифрової нерівності». У 2009 р. Україна підписала Утрехтську декларацію «Про належне місцеве та регіональне врядування в неспокійний час: проблеми змін», у якій окремим пунктом визначена боротьба зі зростаючим впливом «цифрової нерівності» на участь громадян [14].

Нечисленні згадування поняття «цифрової нерівності» в державних документах з'являються у Постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» [10], у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [11]. Опосередковано проблеми «цифрової нерівності» в деяких своїх аспектах прописані в Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» [9]. Однак у Плані заходів з виконання завдань, передбачених цим Законом, про проблеми «цифрового розриву» в Україні вже не згадується [4].

Кабінет Міністрів України 29 серпня 2012 р. прийняв проект Указу Президента України «Про Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні», розроблений Держінформнауки на виконання доручення Президента України від 3 липня 2012 р. № 1-1/1759 щодо забезпечення впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах суспільного життя [13]. І хоча у стратегії визнається, що умовами розвитку інформаційного суспільства є визначальна роль держави в координації процесу інформатизації, організації наукових досліджень, створенні та розвитку людського

капіталу, відносно державного підходу до проблем нерівного доступу до мережі Інтернет та його послуг у цьому документі зазначено небагато. Реалізацією стратегії планується досягти таких контрольних показників:

- рівень доступності для населення базових послуг у сфері інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) – 80 %;
- рівень використання ліній широкосмугового доступу до мережі Інтернет на 100 осіб за рахунок усіх технологій – не менше 25 ліній;
- наявність персональних комп'ютерів, зокрема підключених до мережі Інтернет, – не менше ніж у 75 % домашніх господарств.

Однак цього недостатньо для подолання «цифрової нерівності» в Україні, яка, до речі, у стратегії згадується лише кількома реченнями:

- зберігається значний «цифровий розрив» у використанні ІКТ регіонами, різними верствами суспільства, зокрема, рівень відмінності регіонів у використанні ІКТ у домашніх господарствах є високим;
- існують суттєві відмінності між органами державної влади щодо використання ІКТ у своїй діяльності;
- зберігаються проблеми організації широкосмугового доступу для кінцевих користувачів і низькі показники якості доступу до мережі Інтернет.

Поява оптоволоконна і широкосмугового доступу до мережі Інтернет не зменшує в Україні «цифрової нерівності», тому що оптоволоконно прокладається там, де це найбільш рентабельно – тобто в густонаселених зонах. Сьогодні за різними оцінками в Україні близько 6,5 млн провідного високошвидкісного підключення до мережі Інтернет, з яких близько 90 % підключених є домашніми користувачами. Ринок високошвидкісної мережі Інтернет в Україні близький до насиченості [16]. Причина цього явища: за оцінками спеціалістів вартість одного метра оптоволоконна від райцентру до села становить близько 20 дол. США.

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, планує до 2020 р. забезпечити 100 % доступ населення України до широкосмугового Інтернету на швидкості 2 Мбіт/с і додати широкосмуговий доступ до мережі Інтернет до переліку загальнодоступних послуг, таких як стаціонарний телефон, таксофони, служби екстрених викликів. Цікаво зазначити, що у США до 2020 р. планується забезпечити широкосмуговий доступ на швидкості від 100 Мбіт/с для 100

млн сімей; модернізація інфраструктури коштуватиме близько 350 млрд дол. США. До 2020 р. Швеція планує забезпечити 90 % населення ширококутовим доступом на швидкості від 100 Мбіт/с. Південна Корея у 2012 р. завершує перехід на ширококутовий доступ зі швидкістю 1 Гбіт/с.

«Цифровий розрив» є символічною лінією розриву, траєкторією розбіжності між, з одного боку, індивідуумами або соціальними групами, які фактично є або відчують себе такими, що добре інтегровані в інформаційне суспільство, а з іншого – тими, хто є або відчуває себе вилученим з цього суспільства. Як і багато інших соціальних меж, цю лінію розгледіти важко й вона майже непомітна в реальному житті. Між тим з обох сторін цього поділу люди не живуть однаково. Звідси виникає питання: як відрізнити тих, хто живе з одного боку цієї межі, і з іншого.

«Цифровий розрив» не може вимірюватися лише «нерівностями доступу». Проблему важливо розглядати в більш широкому аспекті, щоб узяти до уваги нерівності у використанні вмісту та сервісів мережі Інтернет, які зумовлені нерівностями поширення знань і вмінь серед тих, хто вже підключені. Барометр «цифрового розриву», розроблений Євростатом, вимірює розвиток не мережі Інтернет, а використання новітніх інформаційних технологій. І треба зазначити, що термін «використання» розуміють не тільки як застосування технологій, але також поведінка, очікування та уявлення користувачів.

На сьогоднішній день в Україні не існує системи сумірних, кількісних, послідовних і точних показників «цифрового розриву» й не існує жодного інструменту, який надавав би точну картину «цифрового розриву». Деякі цифри існують у різних секторах і в різних територіальних утвореннях, існують добре вивірені показники, що дозволяють вимірювати деякі змінні величини, сильно корельовані з «цифровим розривом», але вони пояснюють лише частину актуального положення й не забезпечують агрегацію унікального та функціонального показника «цифрового розриву». Це становище пояснюється, імовірно, труднощами знайти єдине й чітке визначення цифрового розриву. Але таке визначення дозволило б встановлювати кількісну і якісну констатацію феномену. Необхідно створити регулярно оновлюваний «барометр» еволюції «цифрового розриву», хоча доступні дані дозволяють глобально оцінити феномен «цифрового розриву» вже сьогодні.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що перед вищими органами державного управління постає ряд питань і проблем. Зокрема, чи існує потреба пропонувати кожному українцю широкосмуговий доступ, якщо він не бажає підключатися, або чи необхідно сприяти поширенню засобів роботи з цифровою інформацією за зниженими тарифами, якщо їх володар не використовує їх потенціал. Якщо залишити питання використання мережі Інтернет осторонь, то сучасні засоби роботи з цифровою інформацією можуть, скоріше, збільшити соціальну нерівність, замість того щоб сприяти її зменшенню. Потрібно створити систему показників для України, яка належним чином дозволяла б оцінювати актуальне положення в нашій країні, щоб бути здатними здійснювати точний моніторинг у наступні роки.

Українське суспільство ввійшло повною мірою в «цифрову еру» й вирішення проблеми «цифрової нерівності» потребує збалансованого загальнодержавного системного підходу, який необхідно зосередити на таких основних напрямках, як політика, доступ, послуги, знання й навички, мотивація. Але між тим влада не повинна забувати про головне питання – використання Інтернету, яке вимагатиме одночасно зусиль щодо відповідної освіти й роздумів над його вмістом.

Комплексний характер феномену «цифрового розриву» вимагає від влади розробки довгострокової політики. Проте не потрібно «заморожувати» політику в дуже жорстких рішеннях, тому що інформаційні технології, суспільство й урешті-решт сам «цифровий розрив» постійно еволюціонують.

Отже, зменшення «цифрового розриву» не може вирішити всі соціальні нерівності. Для того щоб бути ефективною, політика подолання цифрового виключення повинна додаватися до акцій, що ведуться для зменшення структурних нерівностей – в освіті, у наданні житла, у мобільності, в охороні здоров'я тощо. У цьому сенсі використання новітніх інформаційних технологій усе більшою кількістю населення повинно розглядатися як результат структурного зменшення соціальних нерівностей.

Зважаючи на те що цифровий сектор уже є найбільш динамічним у світовій економіці, володіння й уміння застосувати новітні інформаційні технології стають важелем, який визначатиме майбутнє країни.

Список використаних джерел

1. **Баранов О.** Над «цифровою прірвою» / О. Баранов // Дзеркало тижня. – 2003. – № 2 (427). – 18 – 24 січ.
2. **Городенко Л.** Цифрова та інформаційна нерівність у мережевій комунікації / Л. Городенко. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/is/2012_16/Gorodenk.pdf.
3. **Кількість** постійних користувачів Інтернету в Україні досягнула 17 мільйонів – Режим доступу : www.blogosphere.com.ua/2012/03/19/ukrainian-internet-users-stats-2012.
4. **Про затвердження** плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 сер.2007 р. № 653-р. – Режим доступу: www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/653-2007-p.
5. **Про затвердження** Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 сер. 1998 р. № 1352. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1352-98-p.
6. **Про затвердження** Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у сфері інформатизації : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серп. 2007 р. № 992. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/992-2007-p.
7. **Про Концепцію** Національної програми інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 75/98-ВР. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show.
8. **Про Національну** програму інформатизації : Закон України від 04 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр.
9. **Про основні** засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09 січ. 2007 р. № 537-V. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16.
10. **Про Рекомендації** парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні : Постанова Верховної Ради України від 1 січ. 2005 р. № 3175-IV. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3175-15.
11. **Про схвалення** Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 груд. 2010 р. № 2250-р. – Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-p.

12. **Рынок** высокоскоростного доступа в Интернет в Украине близок к насыщению – Режим доступа : [www.broadband.org.ua/ content/view/ 2967/490](http://www.broadband.org.ua/content/view/2967/490).
13. **Стратегія** розвитку інформаційного суспільства в Україні. – Режим доступу : www.dknii.gov.ua/2010-09-09-12-27-24/2012-02-15-12-04-21.
14. **Утрехтська** декларація про добре місцеве та регіональне врядування в неспокійний час: проблеми змін. – Режим доступа : www.search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU09241.html.
15. **Connecting** the UK: the Digital Strategy : Cabinet Office Prime Minister's Strategy Unit March 2005. – Access mode : [www.epractice.eu/files/media/ media_217.pdf](http://www.epractice.eu/files/media/media_217.pdf)
16. **Digital** Opportunity Task Force (DOT Force) – Access mode : www.unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan003174.pdf.
17. **Internet** World Stats.– Access mode: [www. internetworldstats.com/ stats.htm](http://www.internetworldstats.com/stats.htm).
18. **Loi n°** 2009-1572 du 17 décembre 2009 relative a la lutte contre le fosse numerique. – Mode accès : [www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do? cidTexte =JORFTEXT000021490974](http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000021490974).
19. **Plan** national de lutte contre la fracture numerique. – Mode accès : www.mis.be/sites/default/files/doc/Fracture_numerique_Plan_National_FR.pdf.
20. **The promotion**, protection and enjoyment of human rights on the Internet : 20th session of the Human Rights Council: Resolutions, decisions and President's statements, Symbol 20/8. – Access mode : www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session20/Pages/ResDecStat.aspx.
21. **Vartanova E.** Digital Divide as a Problem of Information Society / E. Vartanova, O. Smirnova // World of Media : Yearbook of Russian Media and Journalism Studies. – М. : Lomonosov State University, 2009. – P. 5 – 21/